

อัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ : ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับอัตลักษณ์ของคนพิการในสังคมไทย¹

ณัฐนันท์ คำภา² วิไลศักดิ์ กิ่งคำ³ และวิภาวรรณ อยู่เย็น⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554 โดยใช้แนวคิดว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ มี 6 กลวิธี ดังนี้ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การกล่าวอ้าง การใช้ประโยคขัดแย้ง การใช้ประโยคเงื่อนไข การใช้มูลบท

ส่วนอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษามี 5 อัตลักษณ์ ดังนี้ คนพิการคือคนที่มีศักยภาพแต่ไม่ใช้บุคคลกลุ่มเดียวกับคนทั่วไป คนพิการคือคนที่มีความสามารถแต่มีร่างกายบกพร่อง คนพิการคือคนสู้ชีวิตแต่มีชีวิตที่ลำบาก คนพิการคือคนที่อ่อนแอและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงมีชีวิตที่ไม่ดี และคนพิการคือคนที่ไม่เท่าเทียมคนทั่วไปจึงต้องให้ความช่วยเหลือ

คำสำคัญ : 1. อัตลักษณ์. 2. คนพิการ. 3. ทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ของคนพิการในสังคมไทย พ.ศ. 2534-2554 จากมุมมองของคนทั่วไปและคนพิการตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² นิสิตปริญญาเอก ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

³ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ประจําภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. ประจําภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Positive Identity with Negative Implications of the Disabled: The Relationship between Language and Identity of the Disabled in Thai Society⁵

**Natthanan Khampha⁶, Wilaisak Kingkham⁷
and Wipawan Yooyen⁸**

Abstract

This article aims to study the relationship between language strategies and positive identity with negative implications of disabled persons from 1991 to 2011, using critical discourse analysis. The results showed that there were six language strategies that portrayed the positive identity with negative implications of disabled persons. These strategies were: the use of lexical choice, modality, references, contradictory sentences, conditional sentences and presupposition.

There were five positive identities that implied a negative attitude towards disabilities through the language strategies. These identities were: the disabled have potential but are not regarded as part of society; the disabled are competent but physically impaired; the disabled are tenacious but have struggle a difficult life; the disabled are weak and helpless so they have poor quality of life; and the disabled are not equal to the general populace and therefore require some support.

Keyword: 1. Identities. 2. People with Disabilities. 3. Critical Discourse Analysis.

⁵This article is a part of Doctor of Philosophy dissertation entitled "Critical Discourse Analysis of the Relationship between Language and Identities of People with Disabilities in Thai Society between 1991-2011 from the Perspective of People without Disabilities and People with Disabilities" Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

⁶ Doctor of Philosophy Candidate, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, and Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

⁷ Thesis Advisor, Associate Professor, Ph.D, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁸ Thesis Co-Advisor, Associate Professor, Ph.D, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

บทนำ

กฎหมายถือว่าคนพิการเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกับคนทั่วไป กฎหมายที่ให้สิทธิและความคุ้มครองคนพิการอย่างแท้จริงเกิดขึ้นในประเทศไทยปี พ.ศ. 2534 ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 หลังจากนั้นมีการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมมาตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองคนพิการ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นอกจากนี้ยังมีการประกาศใช้กฎหมายและนโยบายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับ

เมื่อมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของคนพิการดังกล่าวแล้ว คนพิการควรมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมคนทั่วไป รวมถึงอัตลักษณ์ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” เกิดจากการปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและบุคคลอื่นมองเรา เป็นผลของวาทกรรมต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ แต่ในนี้อัตลักษณ์ของคนพิการเป็นมุมมองจากบุคคลทั่วไปในสังคมที่มีต่อคนพิการเท่านั้น อัตลักษณ์ของคนพิการจากมุมมองของบุคคลอื่นในสังคมที่มีต่อคนพิการควรเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน แต่ทว่าความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น คนทั่วไปในสังคมยังคงมองคนพิการว่าเป็นคนที่ไม่เท่าเทียมกัน มีการแบ่งเขาแบ่งเรา และมองคนพิการในเชิงลบ แม้ว่าจะพยายามสื่อมุมมองในเชิงบวกมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554 มีการให้สิทธิคนพิการมากขึ้น แต่ยังเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ของคนพิการ ซึ่งสะท้อนว่าวาทกรรมกระแสหลักยังมีได้จางหายไปจากสังคมไทย

อัตลักษณ์ของคนพิการเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากคนในสังคม ซึ่งวาทกรรมเป็นสิ่งประกอบสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว ดังที่ Chairat Charoensinolan (2000) ให้คำจำกัดความคำว่า “วาทกรรม” ตามแนวคิดของฟูโกต์ว่า “วาทกรรม คือ ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มตัวเรา ทั้งความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเรา วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมวงกว้าง หรือที่เรียกว่าวาทกรรมกระแสหลัก (dominant discourse หรือ episteme)”

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อสาธารณะประเภทหนึ่งมีอิทธิพลในการการผลิตซ้ำตัวบทเกี่ยวกับคนพิการ ซึ่งเป็นวาทกรรมกระแสหลัก และมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนสังคมไทย เมื่อมีการผลิตซ้ำและต่อยอดซ้ำตัวบทเกี่ยวกับคนพิการอย่างสม่ำเสมอ ทำให้คนทั่วไปมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับคนพิการตามที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้น สื่อสาธารณะที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นมุมมองจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คนพิการ

ตัวบทที่ใช้เป็นข้อมูล ได้แก่ ข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน นวนิยาย และบทความใน จุลสาร แม้ว่าจะมีการเก็บข้อมูลส่วนหนึ่งจากนวนิยายที่มีตัวละครเป็นคนพิการ แต่ผู้เขียนไม่ใช่คนพิการ ดังนั้นจึงถือว่าข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นมุมมอง จากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คนพิการ

ในที่นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการ 3 ประเภท ได้แก่ ความพิการ ทางการเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และความพิการ ทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ซึ่ง Fairclough (1995) เป็นผู้ริเริ่มเสนอแนวคิดนี้ โดยมุ่งศึกษา และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหรือภาษาที่ปรากฏในตัวบทกับบริบททางสังคม หรือปฏิบัติการทางสังคม

แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าการวิเคราะห์ กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในตัวบท ช่วยเผยให้เห็นการแฝงนัยสื่ออัตลักษณ์ของคนพิการ ลักษณะที่น่าสนใจคือ กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแต่มีการแฝงนัยสื่อมุมมอง เชิงลบต่อคนพิการ ซึ่งปรากฏอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554

การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้คนในสังคมตระหนักรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของภาษา ว่าสามารถสื่ออัตลักษณ์ของคนพิการได้อย่างแยบยล ซึ่งดูผิวเผินแล้วเหมือนคนทั่วไป ในสังคมจะมองคนพิการในเชิงบวก โดยเฉพาะมองว่ามีศักยภาพ แต่แท้จริงแล้วยังมีนัย ที่สื่อมุมมองในเชิงลบ ยังมีการแบ่งเขาแบ่งเราและยังมองว่าคนพิการมีร่างกายหรือ ภายนอกภาพพร่องแตกต่างจากคนทั่วไป

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “ความสัมพันธ์ ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ของคนพิการในสังคมไทย พ.ศ. 2534-2554 จากมุมมอง ของคนทั่วไปและคนพิการตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยนอกจาก จะปรากฏอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการแล้ว ยังปรากฏอัตลักษณ์ ในลักษณะอื่นอีก นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของคนพิการอีกส่วนหนึ่ง คือ มุมมองจากคนพิการมองตัวเอง ซึ่งจะครอบคลุมและหลากหลายกว่าในบทความนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัย เชิงลบต่อคนพิการตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตลักษณ์ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและบุคคลอื่นมองเรา เป็นผลของวาทกรรมต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ แต่ในที่นี้อัตลักษณ์ของ คนพิการเป็นมุมมองจากบุคคลทั่วไปในสังคมที่มีต่อคนพิการเท่านั้น

อัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบ หมายถึง การคนทั่วไปที่พยายามใช้กลวิธี ทางภาษาเพื่อสื่อมุมมองเชิงบวกต่อคนพิการ แต่ขณะเดียวกันกลับมีการแฝงนัยสื่อมุมมอง เชิงลบ ซึ่งอาจเป็นไปโดยเจตนาหรือไม่ก็ได้

คนพิการ หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะความพิการ 3 ประเภท 1) ตาบอด 2) หูหนวก 3) พิการทางการเคลื่อนไหว

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลงานเขียนประเภทร้อยแก้วในสื่อสิ่งพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534-2554 โดยเบื้องต้นแบ่งข้อมูลเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2534-2540 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2541-2550 และช่วงที่ 3 พ.ศ. 2551-2554 แต่ต้องการทำให้ทราบช่วง เวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการใช้ภาษาและอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไป ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงแบ่งข้อมูลอย่างละเอียดเป็น 5 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 แบ่งช่วงเวลา เพียง 2 ปี คือ พ.ศ. 2534-2535 และช่วงที่ 2-5 มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือช่วงที่ 2 พ.ศ. 2536-2540 ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2541-2545 ช่วงที่ 4 พ.ศ. 2546-2550 ช่วงที่ 5 พ.ศ. 2551-2554

ทั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากเป็นปีที่มีรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ประกอบกับเริ่มมีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เริ่มให้สิทธิและคุ้มครองคนพิการ ส่วนในปี พ.ศ. 2540 มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และปี พ.ศ. 2550 มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประกอบกับมีพระราชบัญญัติส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลช่วงที่ 2 สิ้นสุดปี พ.ศ. 2540 เริ่มเก็บข้อมูลช่วงที่ 3 ปี พ.ศ. 2541 ส่วนช่วงที่ 4 ข้อมูลสิ้นสุด ปี พ.ศ. 2550 และช่วงที่ 5 เริ่มเก็บข้อมูลปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้เห็นความแตกต่างว่า เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่เน้น เรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีผลต่อสิทธิของคนพิการ จะทำให้อัตลักษณ์ของคนพิการที่สื่อ ผ่านถ้อยคำภาษาที่ปรากฏในตัวบทที่ใช้เป็นข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร อนึ่งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540

(Constitution of the Kingdom of Thailand, 1997) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2007) ดังนั้นตัวบทที่ใช้เป็นข้อมูลในปี พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ส่วนใหญ่ได้ถูกผลิตก่อนที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงแบ่งช่วงที่ 3 โดยเริ่มปี พ.ศ. 2541 และช่วงที่ 5 เริ่มปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้เห็นตัวบทหลังที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการ 3 ประเภทเท่านั้น ได้แก่ คนตาบอด คนหูหนวก และคนพิการทางการเคลื่อนไหว และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลที่นำเสนอหรือเขียนโดยบุคคลที่ไม่ใช่คนพิการ มี 3 ประเภท ดังนี้

1. ข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นตัวแทนข้อมูลหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ เนื่องจากเป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดขายสูงสุด ส่วนหนังสือพิมพ์มติชนเป็นตัวแทนหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ทั้งสองรายชื่อมีข้อมูลครอบคลุมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534–2554 ทั้งนี้การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับคนพิการมิได้มีการนำเสนออย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเลือกหนังสือพิมพ์จำนวนสองรายชื่อ เพื่อให้จำนวนข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการมีปริมาณมากเพียงพอและครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างประเภทข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนับรวมเป็นกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ไม่แยกนำเสนอในงานวิจัยเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ และหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ เนื่องจากไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองรายชื่ออย่างละ 6 เดือน โดยการสุ่มจับสลาก เพื่อเป็นตัวแทนให้ครอบคลุมทั้ง 12 เดือน ผลที่ได้คือต้องเก็บข้อมูลในหนังสือพิมพ์มติชนในเดือนที่มีเลขคี่ และเก็บข้อมูลในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเดือนที่มีเลขคู่ จากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยพิจารณาจากข่าวหน้าหนึ่งก่อน แล้วจึงสืบค้นในหน้าที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น ข่าวหน้าหนึ่งมีข่าวเกี่ยวกับคนพิการและระบุให้อ่านในหน้า 23 ต่อ ผู้วิจัยจึงจะสืบค้นในหน้า 23 ต่อไป เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนพิการที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์มติชนทั้งหมดรวมทั้งสิ้น 119 ข่าว

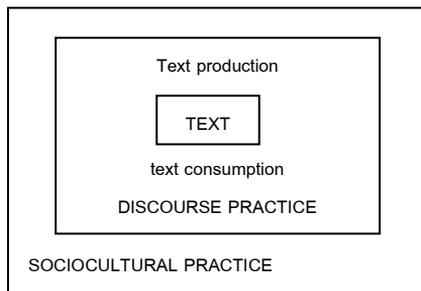
2. นวนิยาย ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การเลือกนวนิยาย โดยพิจารณาจากนวนิยายที่มีตัวละครเอกหรือตัวละครรองที่เป็นคนพิการ และได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างช่วงละ 1 เรื่อง ดังนี้ ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) ได้แก่ เรื่องชายบ้าและหญิงใบ้ ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) ได้แก่ เรื่องเงาจันทร์ ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) ได้แก่ เรื่องพระอาทิตย์คืนแรม

ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) ได้แก่ เรื่องเพียงใจที่ผูกพัน⁹ และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) ได้แก่ เรื่อง แสงตะวันพระจันทร์แรม

3. บทความในจุลสาร ผู้วิจัยได้เลือกบทความจากจุลสาร “. . . น้อยก็หนึ่ง” เนื่องจากเป็นจุลสารของ “สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรงและเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ต้องการเปลี่ยนแปลงและสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ๆ และทัศนคติที่ดีต่อคนพิการ ทั้งนี้ข้อมูลประเภทบทความในจุลสาร “. . . น้อยก็หนึ่ง” ปรากฏตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2554 ซึ่งตรงกับช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2545-2550) และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) จำนวนทั้งสิ้น 18 ฉบับ โดยแต่ละฉบับมีบทความที่ปรากฏสม่าเสมอจำนวน 2 ชื่อบทความ ได้แก่ บอกเล่าจาก บก. และ โฟกัส. . . สถานการณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเฉพาะ 2 ชื่อบทความนี้ในการวิเคราะห์

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของ Fairclough (1995) ซึ่งแยกระดับการวิเคราะห์เป็น 3 มิติ คือ ตัวบท (text) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discursive practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์วาทกรรม 3 มิติ ของ Fairclough (1995)

⁹ พิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารสกุลไทย พ.ศ.2550-2552 และพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกที่สำนักพิมพ์อรุณ พ.ศ. 2552 ดังนั้น ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกนวนิยายเรื่อง “เพียงใจที่ผูกพัน” เป็นกลุ่มตัวอย่างในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) โดยนับจุดเริ่มต้นของการพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารสกุลไทย พ.ศ.2550 เป็นหลัก แต่รูปเล่มที่ใช้ศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้เล่มที่พิมพ์รวมครั้งแรกของสำนักพิมพ์อรุณ พ.ศ.2552 เพื่อสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

อย่างไรก็ตามในที่นี้ผู้วิจัยเน้นวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์คนพิการในระดับวากยสัมพันธ์ ปริจเฉทวิเคราะห์ อรรถศาสตร์ และวัจนปฏิบัติศาสตร์ ทั้งนี้การวิเคราะห์ผู้วิจัยไม่เน้นนับความถี่ เนื่องจากงานวิจัยตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้การเน้นนับความถี่จะใช้ได้ในระดับคำ แต่ในที่นี้จัดเป็นรูปภาษา และการเน้นนับความถี่สามารถบอกได้เพียงว่าอัตลักษณ์ได้สื่อผ่านตัวบทมากน้อยเท่านั้น ส่วนรูปภาษาบางรูปอาจปรากฏในตัวบทไม่มาก แต่อาจปรากฏในตำแหน่งที่สำคัญเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์คนพิการได้

ผลการวิจัย

1. กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และกระบวนการบริโภคและตีความตัวบท

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบทในข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ผู้ผลิต คือ ผู้เขียนที่เป็นนักข่าวและกองบรรณาธิการ ซึ่งมีอำนาจในการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาที่สื่อถึงคนพิการ หนังสือพิมพ์วางจำหน่ายทุกวัน ดังนั้นจึงสามารถต่อยอดอัตลักษณ์ของคนพิการที่มีการแฝงมูมองเชิงลบอยู่ทุกวัน ทำให้มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคม และลักษณะหรือเนื้อหาของข่าวเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาและบริบททางสังคม วัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกเล่าข้อเท็จจริง ทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวชีวิตหรือกิจกรรมของคนพิการ เช่น การสอบเข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่งสื่อว่าคนพิการมีตัวตนในสังคม หรือเป็นการให้ความสำคัญต่อคนพิการ นอกจากนี้เน้นให้ผู้อ่านเห็นภาพและเน้นอารมณ์ความรู้สึก มีอารมณ์ร่วมไปกับข่าว โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องความบกพร่องทางร่างกาย พฤติกรรมที่แตกต่างจากคนทั่วไป ส่วนกระบวนการบริโภคและตีความตัวบท ผู้บริโภค คือ ผู้อ่านข่าว ซึ่งไม่ต้องใช้ความรู้มากนัก เพราะเป็นข่าวที่ไม่เครียด เป็นการสื่อและต่อยอดว่าคนพิการด้อยกว่าคนทั่วไป ทำให้คนทั่วไปสงสารและต้องการช่วยเหลือคนทั่วไป ผู้อ่านซึ่งเป็นผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร หากไม่ใช้วิจารณญาณในการอ่าน จะได้รับวาทกรรมกระแสหลักโดยไม่รู้เท่าทัน ยังคงมองว่าคนพิการไม่เท่าเทียมคนทั่วไปในด้านกายภาพและการดำเนินชีวิต แม้ว่าในระยะหลังมีการโต้กลับวาทกรรมกระแสหลักมากขึ้นก็ตาม

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบทในนวนิยาย ผู้ผลิตคือผู้เขียนนวนิยายและกองบรรณาธิการ จำหน่ายที่ร้านขายหนังสือ และมีการเผยแพร่ในห้องสมุด ซึ่งสามารถกระจายตัวบทนวนิยายสู่ผู้อ่านได้จำนวนมาก จุดมุ่งหมายเน้นความบันเทิง สะท้อนและเสียดสีคนในสังคม สะท้อนชีวิตคนพิการ พยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลัก แต่ผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านกฎหมาย ศาสนา

และค่านิยมเรื่องรูปร่าง ทำให้อัตลักษณ์ของคนพิการที่สื่อผ่านถ้อยคำภาษายังคงแฝงมุมมองเชิงลบ ใช้ภาษาเน้นสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและมีอารมณ์ร่วมไปกับผู้เขียน และได้เลือกใช้ภาษาให้เหมาะกับบริบทตัวละคร ส่วนกระบวนการบริโภคและตีความตัวบท ผู้บริโภคตัวบทนวนิยาย คือ ผู้อ่านทั่วไปที่ชอบความบันเทิง และสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครคนพิการ ทั้งนี้ผู้อ่านอาจรับข้อมูล ความคิดความเชื่อได้โดยไม่ทันตั้งตัว เพราะเป็นการสื่อสารผ่านความบันเทิง ซึ่งแม้ว่าจะมีการโต้กลับว่าทรมานกระแสหลัก แต่ส่วนใหญ่ก็ยังตอกย้ำว่าทรมานกระแสหลัก ซึ่งเป็นมุมมองในเชิงลบเกี่ยวกับความบกพร่องการแบ่งเขาแบ่งเรา ความไม่เท่าเทียมของคนพิการ ต้องได้รับความช่วยเหลือ

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบทของบทความในจุลสาร สสพ. “...น้อยก็หนึ่ง” ผู้ผลิตคือผู้เขียนและหน่วยงาน สสพ. ที่ต้องการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เผยแพร่ 2-3 เดือนต่อครั้ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับทัศนคติเชิงลบของคนทั่วไปที่มีต่อคนพิการให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคนพิการ และช่วยเหลือให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมคนทั่วไป การกระจายตัวบทมีการเผยแพร่โดยการสั่งซื้อ ดาวนโหลดจากอินเทอร์เน็ต และเผยแพร่ในห้องสมุด เป็นสารที่บอกเล่าเรื่องราวของคนพิการ กิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ นำเสนอความรู้ผ่านงานวิจัย การจัดกิจกรรม นโยบายสาธารณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ บางฉบับมีการสัมภาษณ์คนพิการและบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงคนพิการได้ดียิ่งขึ้น ทำให้การพยายามโต้กลับว่าทรมานกระแสหลักเป็นไปได้ง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีการแฝงเร้นอัตลักษณ์เชิงลบด้วย ส่วนกระบวนการบริโภคและตีความตัวบท ผู้บริโภคตัวบทบทความในจุลสาร สสพ. “...น้อยก็หนึ่ง” คือ ผู้อ่านที่มีความรู้สนใจเรื่องคนพิการ เปิดรับข้อมูลใหม่ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนเป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของรัฐบาล ในการโต้กลับว่าทรมานกระแสหลัก และผู้เขียนเป็นนักวิชาการ และขณะเดียวกันก็ยังตอกย้ำว่าทรมานกระแสหลักอย่างไม่รู้เท่าทัน เช่น ความไม่เท่าเทียม เป็นต้น

2. กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบคนพิการ

กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ พบ 6 กลวิธี ดังนี้

2.1 การเลือกใช้คำศัพท์

การเลือกใช้คำศัพท์ ได้แก่ การใช้คำเรียกคนพิการและการใช้กลุ่มคำกริยา ดังนี้

2.1.1 การใช้คำเรียกคนพิการ คือ เป็นการใช้คำเพื่อจัดกลุ่มหรือประเภทของบุคคล ซึ่งในที่นี้คือคนพิการ โดยพยายามสื่อให้เห็นว่าคนพิการเป็นกลุ่มคนที่ความมีศักยภาพ แต่ขณะเดียวกันก็มีการแฝงนัยสื่อถึงการแบ่งเขาแบ่งเราหรือคนพิการเป็นบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับคนทั่วไป โดยคำหลักเป็นการใช้คำที่ระบุว่าเป็นคนพิการ

เช่น คำว่า คนพิการ ผู้พิการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มคนพิการว่าเป็นบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับคนทั่วไป การใช้คำเรียกคนพิการในลักษณะดังกล่าวปรากฏในช่วงที่ 2-5 (พ.ศ. 2536-2554) ดังนี้

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) เช่น คนพิการผู้มีศักยภาพ วุฒิสมาชิก ตัวแทนคนพิการ ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) เช่น ผู้พิการที่สำเร็จการศึกษา คนตาบอดที่มีคุณภาพ ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) เช่น บุคคลพิการตัวอย่าง นักเรียนที่พิการทางสายตาที่ผ่านการคัดเลือกในระบบแอดมิสชันส์ ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) เช่น คนพิการดีเด่น กลุ่มคนพิการที่มีศักยภาพ

จะเห็นได้ว่าเมื่อคำว่า “คนพิการ” “ผู้พิการ” “คนตาบอด” “บุคคลพิการ” “นักเรียนที่พิการ” และ “กลุ่มคนพิการ” ปรากฏร่วมกับถ้อยคำอื่น ได้แก่ “ผู้มีศักยภาพ” “วุฒิสมาชิกตัวแทน” “ที่สำเร็จการศึกษา” “ที่มีคุณภาพ” “ตัวอย่าง” “ที่ผ่านการคัดเลือกในระบบแอดมิสชันส์” “ดีเด่น” “ที่มีศักยภาพ” แม้ว่าถ้อยคำเหล่านี้สื่อความมีศักยภาพ แต่ขณะเดียวกันมีการแฝงนัยสื่อถึงการแบ่งเขาแบ่งเรา สื่อว่าคนพิการเป็นคนละกลุ่มคนละพวกกับคนทั่วไป ซึ่งเป็นการสื่อความคิดว่าในการจัดแบ่งกลุ่มคนโดยพิจารณาจากความแตกต่างทางกายภาพ เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องมาตรฐาน คนพิการมีร่างกายที่บกพร่อง ไม่ปกติ แตกต่างจากมาตรฐาน จึงถูกแบ่งแยกออกเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม และแม้ว่าจะมีคำเรียกคนพิการที่พยายามให้เห็นอัตลักษณ์เชิงบวก ทำให้เห็นว่ามีความมีศักยภาพ แต่ในความเป็นจริงยังไม่ใช่มุมมองเชิงบวกอย่างแท้จริง

2.1.2 การใช้กลุ่มคำกริยา

การใช้กลุ่มคำกริยา เป็นคำแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เห็นว่าคนพิการมีศักยภาพมีความสามารถ มีความเท่าเทียมคนทั่วไป แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่ากลุ่มคำดังกล่าว มีการแฝงนัยเชิงลบปรากฏในทุกช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) เช่น “มาฟังการประชุมสภาฯ ซึ่งมีการอภิปรายร่าง พรบ. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” เป็นต้น จากตัวอย่างได้สื่อว่าคนพิการมีสิทธิเข้าร่วมฟังการประชุมสภาฯ แต่ไม่สามารถเป็นวุฒิสมาชิกได้ ซึ่งแฝงสื่อว่าคนพิการยังไม่ได้รับความเท่าเทียมคนทั่วไปอย่างแท้จริง

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) มีการใช้คำกลุ่มคำที่พยายามสื่อให้เห็นว่าคนพิการมีความสามารถ แต่เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่ามีนัยสื่อถึงการแบ่งเขาแบ่งเรา เช่น “สามารถพิชิตทุกสิ่งทุกอย่างได้เท่าๆ หรือดีกว่าคนธรรมดาที่ไม่พิการ” เป็นต้น ตัวอย่างนี้ใช้กลุ่มคำกริยาที่พยายามสื่อว่าคนพิการมีความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ แต่ขณะเดียวกันได้ใช้คำกริยาแสดงการเปรียบเทียบ “ได้เท่าๆ หรือดีกว่า” ซึ่งเป็นการแฝงถึงการแบ่งแยกกลุ่มคนพิการออกจากคนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการใช้กลุ่มคำที่มีแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่อง เนื่องจากต้องนั่งรถเข็น เช่น “แต่สำหรับพล

เขาเสาะหาความสุขมาใส่หู ใส่ตา และใส่อารมณ์ เรียกได้ว่าชะลอเอา สิ่งเหล่านั้นมาเทียบ แทบรถเข็นเลยก็เดียว เขามีเครื่องไฟฟ้าเกือบทุกชนิดเท่าที่กำลังเงินจะสรรหา เครื่องเสียง เครื่องฉายหนังระบบเลเซอร์และเครื่องอื่นๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีข้อจำกัด” เป็นต้น ตัวอย่างข้างต้นใช้กลุ่มคำกริยาที่พยายามให้เห็นว่าคนพิการสามารถหาความสุขให้ตนเองได้ แต่การใช้กลุ่มคำกริยา “มาเทียบ แทบรถเข็น” เป็นการแฝงสื่อว่า คนพิการมีความบกพร่องทางร่างกาย ต้องใช้รถเข็นหรืออุปกรณ์ที่ช่วยเหลือให้ ดำเนินชีวิตได้ ซึ่งพยายามโต้กลับว่าทรมานกระแสหลักว่าคนพิการมีความสามารถ แต่ยิ่งพยายามปกปิด กลับยิ่งเป็นการเผยให้เห็นว่าคนพิการไม่ใช่บุคคลกลุ่มเดียวกับ คนทั่วไปและมีร่างกายบกพร่อง

ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) มีการใช้กลุ่มคำที่สื่อให้เห็นว่าคนพิการ มีความสามารถในการเขียนหนังสือ ในขณะที่เดียวกันแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีร่างกาย ที่บกพร่องด้วย เช่น “แสดงการคัดลายมือโดยใช้แขนซ้ายที่ถูกรถไฟทับขาดตั้งแต่เด็ก ยึดกับหัวไหล่ขวาจับดินสอ” เป็นต้น ตัวอย่างนี้ใช้ส่วนขยายเผยให้เห็นภาพ ความบกพร่องของร่างกาย แสดงให้เห็นความแตกต่างทางกายภาพและพฤติกรรมที่ แตกต่างจากคนทั่วไป ทำให้เห็นว่าคนพิการเป็นตัวประหลาด ซึ่งเป็นการแฝงเร้นตีตรา คนพิการ นอกจากนี้มีการใช้กลุ่มคำที่พยายามสื่อให้เห็นว่าคนพิการมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต แต่ขณะเดียวกันแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีโชคชะตาหรือชะตาชีวิตที่ไม่ดีและมีร่างกายที่ บกพร่อง เช่น “ยังมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโชคชะตาด้วยการนั่งรถเข็นออกไป ร้องเพลง ตามสถานบันเทิงต่างๆ” เป็นต้น ตัวอย่างข้างต้นการใช้ส่วนขยายทำให้เกิดจินตภาพ ตามผู้เขียน เป็นการตอกย้ำว่าคนพิการมีชีวิตที่ยากลำบากและมีสภาพร่างกายที่ บกพร่อง ต้องอาศัยรถเข็นเป็นอุปกรณ์ช่วยเหลือ

ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) มีการใช้กลุ่มคำที่พยายามสื่อว่าคนพิการ สามารถช่วยเหลือตนเอง เดินทางได้ด้วยตนเอง แต่กลับมีการแฝงนัยสื่อถึงความบกพร่อง ของร่างกายด้วย เช่น “ฝึกฝนใช้มือเดินแทนเท้า” เป็นต้น ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า คนพิการมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนทั่วไป โดยคนทั่วไปใช้เท้าเดิน แต่คนพิการ กลับต้องใช้มือเดินแทนเท้า นอกจากนี้มีการใช้กลุ่มคำที่พยายามทำให้เห็นว่าคนพิการ มีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียม แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้กลับแฝงนัยสื่อถึงการแบ่งเขา แบ่งเรา คนพิการเป็นกลุ่มคนคนละพวกกับคนทั่วไป เช่น “มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เทียบเทียมบุคคลอื่นๆ ในสังคม” เป็นต้น ตัวอย่างดังกล่าวมีการใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ “เทียบเทียม” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนพิการไม่ใช่กลุ่มบุคคลเดียวกับคนทั่วไป พยายาม ทำให้เห็นว่าคนพิการมีศักดิ์ศรีความมนุษย์เท่าเทียมคนทั่วไป แต่กลับแฝงเร้น ความไม่เท่าเทียมอย่างแท้จริง

ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) มีกลุ่มคำที่พยายามสื่อให้เห็นว่าคนพิการมีงานทำ แต่ขณะเดียวกันก็มีการแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีอาชีพที่ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ต้องต่อสู้ความยากลำบาก เช่น “ขายหอยสู่วิต” เป็นต้น ตัวอย่างข้างต้นเป็นการแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีอาชีพที่ไม่ดี มีชีวิตที่ยากลำบาก นอกจากนี้ยังใช้กลุ่มคำที่พยายามทำให้เห็นว่าคนพิการมีความมุ่งมั่น แต่กลับแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่องต้องนั่งรถเข็น และแฝงนัยสื่อว่าการเดินทางเป็นเรื่องที่ยากลำบากสำหรับคนพิการ เช่น “มุ่งมั่นจะนำพาตัวเองด้วยวีลแชร์ไปถึงโรงเรียนให้ได้” เป็นต้น

จากการใช้กลุ่มคำกริยาข้างต้น ในแต่ละช่วงพยายามแสดงให้เห็นว่าคนพิการมีศักยภาพ มีความสามารถและมีความเท่าเทียมคนทั่วไป แต่ขณะเดียวกันก็แฝงนัยสื่อถึงความไม่เท่าเทียมอย่างแท้จริง มีการแบ่งแยกคนพิการออกจากคนทั่วไป มีร่างกายบกพร่อง ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ มีพฤติกรรมที่ประหลาดแตกต่างจากคนทั่วไป และมีชีวิตที่ยากลำบาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามุมมองจากคนทั่วไปพยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลัก แต่กลุ่มคำกริยาที่ใช้ไม่สามารถโต้กลับได้สำเร็จอย่างหมดจด ยังคงแฝงมุมมองความคิดในเชิงลบ ซึ่งยังเป็นวาทกรรมกระแสหลักอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

2.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (modality)

การใช้คำแสดงทัศนภาวะ คือ รูปภาษาต่าง ๆ ที่ผู้พูดใช้แสดงระดับการให้คำมั่นหรือความเชื่อมั่นในประพจน์นั้น เช่น การใช้คำช่วยกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำแสดงทัศนคติที่ต้องมีการพิสูจน์ (propositional attitude) เช่น รู้ว่า เชื่อว่า คิดว่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้คำกริยาช่วย (modal verbs) 2 ประเภท ได้แก่ ทัศนภาวะเกี่ยวกับระดับความรู้ที่ผู้พูดมี (epistemic modality) และทัศนภาวะเกี่ยวกับการแสดงทัศนคติของผู้พูดโดยผ่านปัจจัยทางสังคม เช่น ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นต้น (deontic modality) และการใช้รูปประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงสถานการณ์สมมติ (Saeed, 2003: 125-128)

การใช้คำแสดงทัศนภาวะ ปรากฏเฉพาะช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) ใช้คำว่า “ต้อง” “จำเป็นต้อง” ซึ่งแฝงนัยสื่อว่าคนทั่วไปยังคงมองว่าคนพิการเป็นคนที่ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมและเป็นคนอ่อนแอ เช่น

“บนโลกใบเดียวกันนี้ จึงจำเป็นต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน ที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย และเกิดความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต” (Health Promotion Project for Thai People with Disability, 2006: 4) ตัวอย่างนี้ใช้คำแสดงทัศนภาวะ “จำเป็นต้อง” ร่วมกับวลีที่ปรากฏในบริบท “มีสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน” ตัวอย่างนี้พยายามสื่อว่าคนพิการ

มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ เท่าเทียมคนทั่วไป แต่แฝงนัยสื่อให้เห็นว่าในความเป็นจริง คนพิการยังไม่สามารถเข้าถึงสิ่งแวดล้อมได้อย่างเท่าเทียมคนทั่วไป

“การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกต้องคำนึงผู้โดยสารถี่อ่อนแอ ด้วยเสมอ โดยเฉพาะเด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ และคนพิการ. . .” (Health Promotion Project for Thai People with Disability, 2006: 3-4) ตัวอย่างนี้แฝงนัยสื่อให้เห็นว่า คนพิการซึ่งถูกมองว่าเป็นคนอ่อนแอ ยังไม่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

จากการใช้คำแสดงทัศนภาวะ แสดงความเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคน เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงต้องสามารถเข้าถึงสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ เท่าเทียมกัน ต้องให้ความสำคัญกับคนพิการ ซึ่งในความเป็นจริงคนพิการที่ถูกจัดว่าเป็น คนอ่อนแอ แต่ในฐานะมนุษย์คนหนึ่งยังไม่ได้รับความเท่าเทียมอย่างแท้จริง ซึ่งสื่อให้ เห็นว่าคนทั่วไปมีความคิดที่ตระหนักในความเท่าเทียม แต่ในทางปฏิบัติคนพิการยังคง ถูกมองข้าม ถูกละเลยจากสังคม

2.3 การกล่าวอ้าง

การกล่าวอ้างในที่นี้เป็นการกล่าวอ้างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ การกล่าวอ้างปรากฏในช่วงที่ 3-5 (พ.ศ. 2541-2554) ซึ่งแฝงนัยตอกย้ำว่าคนพิการเป็นคนที่มีชีวิตที่ยากลำบาก และคนพิการกับคนทั่วไปเป็นคนละกลุ่มกัน มีการแบ่งแบ่งเรานั้นเอง ดังนี้

ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) นายสุชินผู้เป็นพ่อให้สัมภาษณ์ว่า พาลูกสาวที่พิการตาบอดตั้งแต่กำเนิดเข้ามากรุงเทพฯ ได้เกือบ 2 ปี มาตระเวนร้องเพลง ตามคาเฟ่ต่างๆ ช่วงเข้ามากรุงเทพฯ แรกๆ มีที่ร้องหลายที่ แต่พักหลังคาเฟ่ต่างๆ ปิดตัว เพราะไปไม่รอด บางคืนต้องพาลูกสาวตระเวนเกือบทั้งคืนเพื่อหาที่ร้องเพลง ('Tiditi', a Girl who Fights against Fate, Singing in Cafés for a Living, 1999: 1, 21) ตัวอย่าง นี้เป็นการกล่าวอ้างบิดาของคนพิการ ซึ่งเป็นมุมมองจากบุคคลในครอบครัว ที่พยายาม ทำให้เห็นว่าคนพิการสามารถทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวได้ แต่ขณะเดียวกัน มีการตอกย้ำว่าทรมานกระแสน้ำ แฝงนัยสื่อว่าคนพิการต้องทำงานหาเงินอย่างยากลำบาก มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ดี

ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) มีการกล่าวอ้างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ คนพิการ เช่น “จรรยาบรรณวิชาชีพครูที่สอนเด็กพิการที่จะเอาคนตาบอด หูหนวก แขน-ขาขาด ปัญญาอ่อน และคนไม่พิการมาเรียนร่วมกันตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้เด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ คนเก่งเรียนร่วมกับคนไม่เก่ง จนเป็นที่มา ของแนวคิดจัดตั้งมหาวิทยาลัยดังกล่าว” (Support for Founding the One and Only University for 'People with Disabilities', 2004: 1, 12) ตัวอย่างนี้เป็นการกล่าวอ้าง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แม้กล่าวว่าเด็กพิการสามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ แต่กลับแฝงนัยสื่อว่าเด็กทั้งสองกลุ่มไม่ใช่กลุ่มคนประเภทเดียวกัน ด้วยการใช้คำว่า “เด็กพิการ” “เด็กปกติ” ทำให้เห็นความแตกต่างเหลื่อมล้ำ ต้อยกว่าคนทั่วไป แสดงถึงความไม่เท่าเทียม มีการแบ่งเขาแบ่งเรา

ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) มีการกล่าวอ้างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เช่น “ผมเคยมองว่าคนพิการนั้นต้องการความช่วยเหลือและดูแลสงสาร แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการจึงรู้ว่าจริงๆ แล้วเขามีศักยภาพมากกว่าที่เราคิด เขามีความสามารถมากกว่าที่เราเห็น เพียงแค่เราเปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงออก’ ผู้กำกับหนุ่มกล่าว” (Health Promotion Project for Thai People with Disability, 2010: 2-3) ตัวอย่างนี้เป็นกรกล่าวอ้างผู้กำกับ พยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลัก แต่กลับแฝงนัยสื่อว่าคนทั่วไปตอกย้ำมองว่าคนพิการน่าสงสารและต้องช่วยเหลือ และเป็นกลุ่มคนละพวกกับคนทั่วไป เนื่องจากมีการใช้สรรพนาม “เขา” และ “เรา”

จากการกล่าวอ้างข้างต้น สื่อว่ามุมมองของคนทั่วไป ทั้งบุคคลในครอบครัวและบุคคลภายนอกหรือบุคคลในสังคม และในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลักว่าคนพิการสามารถหาเลี้ยงครอบครัว เรียนร่วมกับคนทั่วไปได้ มีศักยภาพและมีความสามารถมากกว่าที่คนทั่วไปเห็น แต่ขณะเดียวกันยังคงแฝงความคิดตอกย้ำว่าคนพิการ มีชีวิตที่ยากลำบาก มีการแบ่งเขาแบ่งเรา และเป็นคนที่น่าสงสารต้องให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นทำให้การโต้กลับวาทกรรมกระแสหลักยังไม่เห็นอย่างชัดเจน

2.4 การใช้ประโยคขัดแย้ง

การใช้ประโยคขัดแย้ง คือ ประโยคที่มีเนื้อความขัดแย้งกัน มีการใช้คำเชื่อม เช่น คำว่า แต่ หาก แม้ เป็นต้น การใช้ประโยคขัดแย้งปรากฏทุกช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) เช่น “นายวิรัตน์ซึ่งถูกยิงตายนี้มีเมียยาว่า “เซียนดาวน์” เนื่องจากข้อมือขวาขาด แต่ยังมีความสามารถในการเขย่าไฮโลด้วยมือซ้าย และเล่นโก่งได้ทุกอย่าง...” (Votive Tablet Amputated Expert Fatally Shot!, 1992: 1, 22) ตัวอย่างนี้แฝงนัยสื่อให้เห็นว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่อง ในที่นี้คือ ข้อมือขวาขาด แต่ก็ยังสามารถเล่นการพนันได้อย่างชำนาญ โดยใช้มือข้างที่เหลือ ซึ่งในความเป็นจริงไม่ควรจะมีความสามารถในการเล่นพนันได้อีก

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) ใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง มีการแฝงนัยสื่อให้เห็นว่า คนพิการมีร่างกายบกพร่อง ไม่สวยงาม แม้ว่าจะยอมรับความพิการนั้นได้ เช่น “สตรีกลางคนวัยไม่เกินหกสิบ นุ่งซิ่นผ้าฝ้ายสีแดงแก่อมสัวยาวกรอมเท้าพาดขวาง ด้วยเส้นสีเข้มทั้งผืน สวมเสื้อเนื้อหยาบขาวนวลแขนเลย คอแหลม บ้ายไปผูกไว้ด้านข้าง

เพียงหลวมๆ ปล่อยเวลาลอย ผมทรงดอกกระพุ่มของเธอดูเป็นสีเทาด้วยเส้นเงินที่บัดนี้ขึ้นแซมไปทั่วศีรษะ แขนขาของเธอขาดแค่ศอก หากก็ปล่อยให้ดูเป็นเนื้อที่มีรอยรูดด้วยการผ่าตัดแต่ครั้งก่อน” (Kritsana Asoksin, 1995: 137) ตัวอย่างนี้พยายามสื่อให้เห็นว่าแม้ว่ามีร่างกายบกพร่อง แขนขาขาดแค่ศอก แต่ก็สามารถยอมรับสภาพนั้นได้ อย่างไรก็ตามมีการแฝงนัยสื่อถึงความบกพร่อง ไม่ปกติ ไม่สวยงาม ซึ่งใช้การพรรณนา ใช้ส่วนขยายทำให้เห็นภาพ เป็นการตอกย้ำว่าคนพิการมีร่างกายที่ผิดจากมาตรฐานของคนทั่วไป

ช่วงที่ 3 (พ.ศ.2541-2545) มีการแฝงนัยสื่อว่าคนพิการเป็นคนที่มีความบกพร่อง ต้องดำเนินชีวิตที่ผิดแปลกจากคนทั่วไป เช่น “พอเห็นผู้สื่อข่าวมาเยี่ยมก็ได้ออกมาต้อนรับอย่างเป็นกันเองพร้อมกับเปิดใจถึงการพิชิตข้อสอบที่ผ่านมาว่าตนไม่ค่อยจะมั่นใจมากนัก ขณะนั้นทำข้อสอบรู้สึกปวดหลังมาก เพราะต้องก้มลงดูข้อสอบบนกระดาษแล้วใช้เท้าเขียนหนังสือ แต่ก็ทนเอา” (Not a Quitter! A Disabled Young Man Open-mindedly Diverts to Ramkhamhaeng University, 1998: 1, 17) ตัวอย่างข้างต้นพยายามสื่อให้เห็นว่าคนพิการมีความอดทนในการใช้เท้าเขียนหนังสือ ซึ่งเป็นลักษณะที่ผิดแปลกจากคนทั่วไป เป็นการแฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนทั่วไปในการเขียนหนังสือ เผยให้เห็นว่ามีพฤติกรรมที่แตกต่างจากมาตรฐานของคนทั่วไปที่ต้องใช้มือเขียนหนังสือ แต่คนพิการกลับต้องฝึกฝนใช้เท้าเขียนหนังสือ

ช่วงที่ 4 (พ.ศ.2546-2550) เช่น “ต้องตาน้ำตาไหล ขมขื่นกับชะตาชีวิตของตัวเอง ลูกร่างกายแข็งแรงกลับจิตใจพิการ แต่ลูกพิการกลับหัวใจเป็นทอง” (Salikhupta, 2009: 54) ตัวอย่างดังกล่าวแฝงนัยสื่อถึงการแบ่งเขาแบ่งเรา คนพิการเป็นกลุ่มคนคนละพวกกับคนทั่วไป

ช่วงที่ 5 (พ.ศ.2551-2554) เช่น “เขา คือ พนม ลักษณะพร้อมฉลามหนุ่มวัย 39 ปี แม้ตามองไม่เห็น แต่เล่นกีฬาด้วยใจ” (Health Promotion Project for Thai People with Disability, 2008: 4) ตัวอย่างนี้พยายามสื่อว่าคนพิการมีศักยภาพเล่นกีฬาได้ แต่ขณะเดียวกันได้เผยให้เห็นว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่อง ไม่สามารถใช้อวัยวะในการเล่นกีฬาเหมือนมาตรฐานและลักษณะเดียวกับคนทั่วไป แต่ใจสู้

จากการใช้ประโยคแสดงความขัดแย้งข้างต้นพยายามทำให้เห็นว่าคนพิการมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ยอมรับความพิการได้ มีจิตใจดี และใจสู้ แต่ขณะเดียวกันได้เผยให้เห็นว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่อง ไม่ปกติ ไม่สวยงามเหมือนมาตรฐานของคนทั่วไป มีการแบ่งเขาแบ่งเรา และทำให้เห็นว่าคนพิการมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากมาตรฐานของคนทั่วไป ดังนั้น การพยายามสื่อความคิดหรือมุมมองในเชิงบวกยังไม่สามารถทำได้อย่างแท้จริง

2.5 การใช้ประโยคเงื่อนไข

การใช้ประโยคเงื่อนไข คือ การใช้ประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน การใช้ประโยคเงื่อนไขปรากฏในช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) มีการแฝงนัยสื่อว่าคนพิการส่วนใหญ่ไม่มีกำลังใจ ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น “ถ้าคนพิการช่วยตัวเองได้ มีกำลังใจเท่าเมย์ อะไรในชีวิตเขาคงดีกว่านี้แะนะ” นลินกล่าวต่อ (Kritsana Asoksin, 1995: 315) ตัวอย่างนี้พยายามขึ้นชมคนพิการ “เมย์” แต่มีการแฝงตอกย้ำว่าคนพิการส่วนใหญ่ยังเป็นปัญหาและเป็นภาระ

2.6 การใช้มูลบท (presupposition)

การใช้มูลบท คือ การใช้รูปภาษาหรือถ้อยคำบางชนิดที่ผู้พูดกล่าวสามารถสื่อมูลบทหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อน การใช้มูลบท ปรากฏช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) ดังนี้

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) มีการใช้มูลบทที่แฝงนัยสื่อว่าคนพิการมีชีวิตที่ต้องต่อสู้กับความพิการอย่างยากลำบาก เช่น “. . . พร้อมกับบทสัมภาษณ์ที่พยายามเจาะลึกให้ผู้คนได้รู้จักในฐานะผู้หญิงเก่งอีกคนหนึ่ง ซึ่งสามารถเอาชนะชะตากรรมที่ทำให้เธอพิการแต่กำเนิด ก้าวขึ้นมายืนเด่น เป็นการประกาศความอดทนอันได้ต่อสู้มายาวนาน” (Kritsana Asoksin, 1995: 27-29) ตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาทั่วไปเป็นการสื่อมูลบทว่าคนพิการเป็นคนที่มีความอดทน ต่อสู้ชีวิตกระทั่งประสบความสำเร็จ แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วน แฝงนัยสื่อให้เห็นว่า และความสำเร็จที่ได้รับแลกด้วยการต่อสู้ดิ้นรนกับความพิการอย่างยากลำบาก แสดงให้เห็นว่าคนพิการไม่ได้ดำเนินชีวิตอย่างสบาย ต้องฝ่าฟันอุปสรรค จนกระทั่งประสบความสำเร็จ

3. อัตลักษณ์เชิงบวกมีนัยที่สื่อมุมมองแง่ลบต่อคนพิการที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา

อัตลักษณ์เชิงบวกมีนัยที่สื่อมุมมองแง่ลบต่อคนพิการโดยสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาพบ 5 อัตลักษณ์ ดังนี้

3.1 คนพิการคือคนที่มีศักยภาพ แต่ไม่ใช่บุคคลกลุ่มเดียวกับคนทั่วไป

คนทั่วไปมองคนพิการว่าเป็นคนที่มีศักยภาพ มีความสามารถ คนทั่วไปพยายามชื่นชมคนพิการ ซึ่งเป็นการโต้กลับว่าทรมานกระแสหลัก แต่ขณะเดียวกันก็มีการยืนยันแย้งว่าคนพิการไม่ใช่กลุ่มบุคคลเดียวกับคนทั่วไป มีการแบ่งเขาแบ่งเรา ทั้งนี้ได้ปรากฏทุกช่วงเวลา ดังนี้ ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) กลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์นี้ เช่น การใช้กลุ่มคำแสดงศักยภาพของคนพิการ “แปลว่าตระกูลของผมได้ให้ความสนใจคนตาบอดมาตลอด” เป็นต้น ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) เช่น การใช้กลุ่มคำแสดง

ศักยภาพของคนพิการ “สามารถพิชิตทุกสิ่งทุกอย่างได้เท่าๆ หรือดีกว่าคนธรรมดาที่ไม่พิการ” เป็นต้น ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) เช่น การใช้คำเรียกคนพิการ “คนตาบอดที่มีคุณภาพ” เป็นต้น ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) เช่น การกล่าวอ้าง “จูงนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทดลองที่จะเอาคนตาบอด หูหนวก แขนขาขาด ปัญญาอ่อน และคนไม่พิการมาเรียนร่วมกันตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้เด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ คนเก่งเรียนร่วมกับคนไม่เก่ง จนเป็นที่มาของแนวคิดจัดตั้งมหาวิทยาลัยดังกล่าว” เป็นต้น และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) เช่น การใช้คำเรียกคนพิการ “กลุ่มคนพิการที่มีศักยภาพ” เป็นต้น

3.2 คนพิการคือคนที่มีความสามารถ แต่มีร่างกายบกพร่อง

คนทั่วไปมองคนพิการว่ามีความสามารถ แต่มีการย่อนแอ้งว่าคนพิการมีร่างกายบกพร่องหรือมีร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่ปกติ และไม่สวยงามดังเช่นคนทั่วไป ทั้งนี้เป็นการวัดจากมาตรฐานทางกายภาพหรือทางร่างกาย ปรากฏทุกช่วงเวลาดังนี้ ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) เช่น การใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง “นายวิรัตน์ ซึ่งถูกยิงตายนี้ มีฉายาว่า “เซียนดัวน” เนื่องจากช้อมือขวาขาด แต่ยังมีความสามารถในการเขย่าไฮโลด้วยมือซ้าย และเล่นโก่งได้ทุกอย่าง...” โดยสื่อว่าคนพิการมีอวัยวะบกพร่องไม่สามารถใช้มือได้ทั้งสองข้าง เป็นต้น ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) เช่น กลุ่มคำแสดงศักยภาพของคนพิการ “เรียกได้ว่าชะลอเอาสิ่งเหล่านั้นมาเทียบแทบรถเข็นเลยที่เดียว” สื่อว่าคนพิการไม่สามารถเดินไปไหนมาไหนได้สะดวก เป็นต้น ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) เช่น การใช้ประโยคขัดแย้ง “ขณะนั่งทำข้อสอบรู้สึกปวดหลังมาก เพราะต้องก้มลงดูข้อสอบบนกระดาษแล้วใช้เท้าเขียนหนังสือ แต่ก็ทนเอา” สื่อว่าคนพิการไม่สามารถใช้มือเขียนหนังสือได้ ต้องอดทนในการใช้อวัยวะส่วนอื่นแทน เป็นต้น เช่นเดียวกับช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) เช่น กลุ่มคำแสดงศักยภาพของคนพิการ “ฝึกฝนใช้มือเดินแทนเท้า” เป็นต้น และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) เช่น การใช้ประโยคขัดแย้ง “เขา คือพนม ลักษณะพริ้ม ฉลามหนุ่มวัย 39 ปี แม้ตามองไม่เห็น แต่เล่นกีฬาด้วยใจ”

3.3 คนพิการคือคนที่สู้ชีวิต แต่มีชีวิตที่ลำบาก

คนทั่วไปมองว่าคนพิการเป็นคนที่มีชีวิตที่สู้ชีวิต มีกำลังใจที่ดีในการต่อสู้ชีวิต แต่ขณะเดียวกันมีการย่อนแอ้งว่าคนพิการมีชีวิตที่ลำบาก มีอาชีพที่ไม่ดี ต้องดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด ต้องใช้ความอดทนในการดำเนินชีวิต ปรากฏในช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) ดังนี้ ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) เช่น การใช้มูลบท “การใช้มูลบท เช่น บ.ก.หญิงผู้มีข้อจำกัดทางกาย หากสูงด้วยความสามารถทางสมอง พร้อมกับบทสัมภาษณ์ที่พยายามเจาะลึกให้ผู้คนได้รู้จักในฐานะผู้หญิงเก่งอีกคนหนึ่ง ซึ่งสามารถเอาชนะชะตากรรม

ที่ทำให้เธอพิการแต่กำเนิด ก้าวขึ้นมายืนเด่น เป็นการประกาศความอดทนอันได้ต่อสู้มายาวนาน เป็นต้น ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) เช่น กลุ่มคำแสดงศกยภาพของคนพิการ “ยังมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโชคชะตาด้วยการนั่งรถเข็นออกไปร้องเพลงตามสถานบันเทิงต่างๆ” เป็นต้น ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) เช่น กลุ่มคำแสดงศกยภาพของคนพิการ “ชายห่วยสู้ชีวิต”

3.4 คนพิการคือคนที่อ่อนแอและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จึงทำให้มีชีวิตที่ไม่ดี

คนทั่วไปได้ชื่นชมคนพิการที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ แต่ขณะเดียวกันเป็นการเปรียบเทียบถึงคนพิการส่วนใหญ่ โดยมองว่าคนพิการเป็นคนอ่อนแอ ไม่มีกำลังใจที่ดี ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้มีชีวิตที่ไม่ดี ปรากฏในช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) ดังนี้ ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) เช่น การใช้ประโยคเงื่อนไข “ถ้าคนพิการช่วยตัวเองได้ มีกำลังใจเท่าแม่ อะไรในชีวิตเขาคงดีกว่านี้แยะนะ” นลินกล่าวต่อ

3.5 คนพิการคือคนที่ไม่มีความเท่าเทียมคนทั่วไป จึงต้องช่วยเหลือ

คนทั่วไปมองว่าคนพิการไม่ได้รับความเท่าเทียม โดยไม่สามารถเข้าถึงสิ่งแวดล้อมได้เหมือนคนทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากคนพิการมีความบกพร่องทางร่างกาย ดังนั้นอาจเข้าถึงสถานที่หรืออุปกรณ์บางอย่างได้อย่างจำกัด ดังนั้นจึงต้องให้ความช่วยเหลือ ปรากฏในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) เช่น การใช้คำแสดงทัศนภาวะ เช่น “บนโลกใบเดียวกันนี้จึงจำเป็นต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน...”

กลวิธีทางภาษาสามารถสื่ออัตลักษณ์ของคนพิการได้ ขณะเดียวกันอัตลักษณ์ของคนพิการก็ถูกต่อยอดผ่านกลวิธีทางภาษา กล่าวคือ ผู้ผลิตตัวบทพยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลัก แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์คนพิการ ทำให้กลวิธีทางภาษายังไม่สามารถสื่ออัตลักษณ์เชิงบวกได้อย่างแท้จริง ยังคงถูกวาทกรรมกระแสหลักครอบงำอยู่

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวบท เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของคนพิการที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา โดยปัจจัยที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นแม่บทสำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2534 (Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2534, 1991) เกี่ยวข้องกับตัวบทในช่วงที่ 1-2 (พ.ศ. 2534-2540) มาตรา 24-25 กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ ข้างต้น ทำให้เห็นว่าคนพิการมีความเท่าเทียมในทางกฎหมาย ซึ่งจากตัวบทก็สะท้อนในเรื่องนี้ ทำให้มีการเรียกร้อง แสดงความเชื่อมั่นในเรื่องความเท่าเทียมของคนทั่วไป เช่น “บนโลกใบเดียวกันนี้ จึงจำเป็นต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน...” เป็นต้น

มาตรา 80-81 จัดให้มีสังคมสงเคราะห์และให้เอกชนร่วมด้วย รัฐช่วยเหลือและสงเคราะห์คนพิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร จากมาตราดังกล่าวเป็นการตอกย้ำ แฝงเร้นว่าคนพิการมีชีวิตที่ไม่ดี ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง จึงต้องให้ความช่วยเหลือ มาตรา 107 จำกัดสิทธิคนหูหนวกและเป็นใบ้ไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิกได้ สอดคล้องกับในฉบับทบทวนที่ 1 (พ.ศ. 2534-2535) “มาฟังการประชุมสภาฯ ซึ่งมีการอภิปรายร่าง พรบ. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” เป็นต้น จากตัวอย่างได้สื่อว่าคนพิการมีสิทธิเข้าร่วมฟังการประชุมสภาฯ แต่ไม่สามารถเป็นวุฒิสมาชิกได้ ซึ่งแฝงสื่อว่าคนพิการยังไม่ได้รับความเท่าเทียมคนทั่วไปอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (Rehabilitation of Disabled Persons Act B.E. 2534, 1991) เกี่ยวข้องกับฉบับทบทวนในช่วงที่ 1-4 (พ.ศ. 2534-2549) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “คนพิการ” เป็นคนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย และ “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพและเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นโดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงาน หรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติ จากมาตรา 4 นี้ เป็นการตอกย้ำและตีตราคนพิการในเรื่องความบกพร่องทางร่างกาย ผิดปกติแตกต่างจากมาตรฐานของคนทั่วไป ไม่สวยงาม เช่น ฉบับทบทวนในช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2536-2540) การใช้ประโยคแสดงความขัดแย้งที่สื่อถึงความไม่สวยงามของร่างกาย เป็นต้น นอกจากนี้คนพิการมีความสามารถ แต่ต้องได้รับการเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น นอกจากนี้แฝงสื่อว่าคนพิการยังไม่ได้รับโอกาสในการทำงานและดำรงชีวิตที่ทัดเทียมคนปกติหรือคนทั่วไปในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับฉบับทบทวนในช่วงที่ 1-4 (พ.ศ. 2534-2550) เช่น การใช้กลุ่มคำกริยาที่มีการเปรียบเทียบคนพิการกับคนทั่วไปในสังคม “สามารถพิชิตทุกสิ่งทุกอย่างได้เท่าๆ หรือดีกว่าคนธรรมดาที่ไม่พิการ” “มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เทียบเทียมบุคคลอื่นๆ ในสังคม” เป็นต้น และคนต้องผ่านการฝึกฝนต่อสู้อชีวิต เช่น การใช้มุขลบทในช่วงที่ 2 ที่สื่อให้เห็นว่าคนพิการได้ฝ่าฟันอุปสรรคจนกระทั่งประสบความสำเร็จ

ส่วนรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 (Constitution of the Kingdom of Thailand, 1997) เกี่ยวข้องกับฉบับทบทวนในช่วงที่ 3-4 (พ.ศ. 2541-2550) เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้นซึ่งปรากฏในส่วนที่ 8 มาตรา 55 คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ สอดคล้องกับฉบับทบทวนในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) ที่มีการแสดงความเชื่อมั่นว่าคนพิการจำเป็นต้อง

ได้รับความเท่าเทียมในการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก มาตรา 30 ทุกคนย่อมเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย ไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ มาตรา 80 กล่าวถึง การสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งตนเองได้ เช่น ตัวบทช่วงที่ 3 การใช้ประโยชน์แสดงเงื่อนไข ที่สื่อให้เห็นว่าคนพิการส่วนใหญ่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้มีชีวิตที่ไม่ดี เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับในมาตรา 80 ทำให้รัฐต้องช่วยเหลือ

ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับตัวบทในช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) มาตราที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ มีดังนี้ มาตรา 80 กล่าวถึงการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ ในส่วนที่ 7 กล่าวถึงแนวนโยบายทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสะท้อนว่าคนพิการจึงต้องทำงาน เพื่อเป็นแรงงานส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดรายได้ แต่คนพิการมีชีวิตที่ไม่ดี รัฐจึงต้องสงเคราะห์ สอดคล้องกับตัวบทในช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) เช่น การใช้กลุ่มคำกริยาที่สื่อให้เห็นว่าคนพิการเป็นคนที่สามารถทำงาน หาเลี้ยงชีพได้ แต่มีชีวิตที่ยากลำบาก ต้องสู้ชีวิต อาทิ “ขายห่วยสู้ชีวิต” เป็นต้น

จากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 (Disabled Persons Promotion and Development Life Quality Act B.E. 2550, 2007) มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้คำจำกัดความคำต่างๆ ได้แก่ “คนพิการ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว...คำว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้...เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ และคำว่า “การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” หมายความว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ...จากการให้คำนิยามคำว่า คนพิการ ข้างต้น ยังคงตอกย้ำ กดทับ และตีตราคนพิการว่ามีความบกพร่องทางร่างกาย ทำให้มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้ความคิดเรื่องความแตกต่างทางกายภาพยังคงเหมือนเดิม และจากการให้คำนิยาม คำว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แสดงให้เห็นว่าจริงๆ แล้วคนพิการมีศักยภาพ แต่ต้องการความช่วยเหลือและสนับสนุน ส่วนคำว่า การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต แสดงให้เห็นว่าคนพิการมีต้องการรับการสนับสนุนช่วยเหลือ เพื่อให้เท่าเทียมคนทั่วไปอย่างแท้จริง เช่น

การใช้คำเรียกคนพิการในศตวรรษที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) อาทิ กลุ่มคนพิการที่มีศักยภาพ บุคคลพิการตัวอย่าง เป็นต้น สื่อว่าคนพิการมีศักยภาพและมีความสามารถ แต่มีการจัดแบ่งกลุ่มคนพิการออกจากคนทั่วไป สื่อว่ายังไม่ได้รับความเท่าเทียมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ความเชื่อทางศาสนาก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของคนพิการ เพราะตามหลักพุทธศาสนาคคนพิการคือคนที่มีกรรมเก่า คนพิการมีชะตากรรมที่ไม่ดี ทำให้ต้องประสบกับความพิการ ดังนั้นจึงทำให้คนทั่วไปมองคนพิการด้วยความเวทนา สงสาร และให้ความช่วยเหลือคนพิการ เช่น ศตวรรษที่ 5 (พ.ศ. 2551-2554) การกล่าวอ้าง ที่สื่อให้เห็นว่าคนพิการเคยถูกมองว่าต้องการความสงสารและน่าสงสาร เป็นต้น ส่วนค่านิยมเรื่องการมีรูปร่างที่สวยงาม ดอกย้ำเรื่องความสวยงามของร่างกาย คนพิการมีร่างกายที่บกพร่อง ผิดจากมาตรฐานของคนทั่วไป ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนา อีกทั้งยังมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนทั่วไป เช่น ศตวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2541-2545) “แสดงการคัดลายมือโดยใช้แขนซ้ายที่ถูกรถไฟทับขาดตั้งแต่เด็กยึดกับหัวไหล่ขวาจับดินสอ” ศตวรรษที่ 4 (พ.ศ. 2546-2550) “ฝึกฝนใช้มือเดินแทนเท้า” เป็นต้น ทำให้คนพิการถูกมองว่าเป็นคนที่แปลกแยกแตกต่างจากคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น ปรိบททางสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการสื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการในสังคมไทย ปริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคม ทำให้คนในสังคม โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์มีการผลิตซ้ำและตอกย้ำมุมมองเชิงลบต่อคนพิการ ซึ่งเป็นวาทกรรมกระแสหลักให้ฝังแน่นในสังคมไทย

สรุปและอภิปรายผล

การใช้ภาษาเพื่อสื่ออัตลักษณ์เชิงบวกมีนัยที่สื่อมุมมองแง่ลบต่อคนพิการในสังคมไทยปรากฏอย่างสม่ำเสมอทุกช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2554 ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านมุมมองในการมองความพิการว่าแตกต่างจากอดีต เพราะในกฎหมายโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิของคนพิการมากขึ้น แต่ในระยะเปลี่ยนผ่านนี้ การปรับเปลี่ยนชุดคำและทัศนคติทั้งหลายยังไม่อาจสลัดทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการ เนื่องจากรากเหง้าทางความคิดของสังคมไทยที่เชื่อว่าความพิการเป็นโชคร้ายเป็นกรรมเก่า ทำให้ความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างคนทั่วไปกับคนพิการกำลังต่อสู้กันอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยคาดหวังว่าหากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกกฎหมายและสื่อสารณะซึ่งมีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ของคนพิการได้มีการปรับเปลี่ยนกลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของคนพิการให้เป็นไปในเชิงบวกอย่างแท้จริง สื่อให้เห็นว่าคนพิการมีศักยภาพ

อย่างแท้จริง และเลือกใช้คำศัพท์ที่ลดการความไม่เท่าเทียมในสังคม โดยเฉพาะการใช้คำเรียกคนพิการ ก็จะช่วยให้คนพิการและคนทั่วไปเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันในสังคมไทยอย่างแท้จริง

References

- Charoensinolan, C. (2000). **Development Discourse**. Bangkok: Wiphasa.
- Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997). **Royal Thai Government Gazette**. Volume 114, Section 55 pp. 1-99.
- Constitution of the Kingdom of Thailand. (2007). **Royal Thai Government Gazette**. Volume 124, Section 47 pp. 1-227.
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2534**. (1991). [Online]. Retrieved on February 7, 2014 from http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/more_news.php?cid=1841.
- Disabled Persons Promotion and Development Life Quality Act B.E. 2550. (2007). **Royal Thai Government Gazette**. Volume 124, Section 61 pp. 8-24.
- Fairclough, N. (1995). **Media Discourse**. London: Edward Arnold.
- Health Promotion Project for Thai People with Disability. (2006). Focus on...the situation. **The Institute of Health Promotion for People with Disability's Pamphlet**. "...Less but one", 1(2): 1-4.
- _____. (2008). Focus on...the situation. **The Institute of Health Promotion for People with Disability's Pamphlet**. "...Less but one", 3(8): 1-4.
- _____. (2010). Focus on...the situation. **The Institute of Health Promotion for People with Disability's Pamphlet**. "...Less but one", 5(12): 1-3.
- Kritsana Asoksin (Alias). (1995). **Moon Shadow Book 1**. Bangkok: Chokchai Thewet.
- _____. (1995). **Moon Shadow Book 2**. Bangkok: Chokchai Thewet.
- Not a Quitter! A Disabled Young Man Open-mindedly Diverts to Ramkhamhaeng University. (1998, April 8). **Thairath**, pp. 1, 17.
- Rehabilitation of Disabled Persons Act B.E. 2534. (1991). **Royal Thai Government Gazette**. Special Issue Volume 108 Section 205.
- Saeed, J. I. (2003). **Semantics** (2nd ed). Cornwall: Blackwell Publishing.
- Salikhupta, P. (2009). **Bound Hearts**. Bangkok: Arun.
- Support for Founding the One and Only University for 'People with Disabilities'. (2004, July 19). **Matichon**, pp. 1, 12.

'Tidti', a Girl who Fights against Fate, Singing in Cafés for a Living. (1999, November 14). **Matichon**, pp. 1, 21.

Votive Tablet Amputated Expert Fatally Shot!. (1992, June 8). **Thairath**, pp. 1, 22.